

derd jaar, maar begint met die van haar moederkerk, de oude Jacobikerk aan de St. Jacobsstraat, en haar kapel die in de 15e eeuw buiten de Weerd gebouwd werd. En passant wordt uiteengezet wat de toenaam Buiten de Weerd betekent.

De moeilijk te onderzoeken onderduiktijd van de rooms-katholieken in de eerste helft van de 17e eeuw is belangrijk voor de St. Jakobusparochie, want dan krijgt het deel buiten de stadsmuren de al eerder begeerde zelfstandigheid.

Haar pastoors passeren de revue, er wordt wat meegedeeld over de omvang van de parochie, waarvan het oudste doopboek in 1678 (of 1679?) begint; kleinigheden zeggen iets over het geestelijk leven, waarover de beschikbare bronnen altijd zoveel zwijgzamer zijn dan over de uiterlijke gebeurtenissen van een kerkelijke gemeente. Na 1700 ondervindt de parochie de weerslag van het grote conflict met Rome, waaruit ontstaat wat nu de Oud-Katholieke Kerk heet: in plaats van de 60 dopen per jaar vóór 1700 verricht de pastoor er

na 1720 gemiddeld 28 per jaar, na 1750 nog maar 12 - een teken dat veel parochianen overgaan naar Rome-getrouwe parochies. In de 19e eeuw komen bij de reeds genoemde genres ook wat gegevens over de financiën van de parochie. Daarmee was het niet best gesteld, maar eindelijk groeide de parochie - ondanks choleraslachtoffers - toch weer in aantal. Daarom en omdat het oude gebouw in slechte staat verkeerde, werd in 1870 de nieuwe kerk gebouwd.

Bevatten de chronologische gedeelten van het nummer dus veel materiaal, ze laten zich niet makkelijk lezen, al wordt dat beter bij de beschrijving van het recente verleden. Leesbaar zijn vooral de meer anecdotische stukken, zoals over oude godsdienstige gebruiken, over de hoveniers die tot voor kort de belangrijkste groep binnen de parochie vormden, en over hun klederdracht. Dit laatste stukje (p. 196) brengt verbeteringen aan op een artikel in het Jaarboekje uit 1937.

L. v. T.

Luchtvervuiling in Baarn

Op vrijdag 22 juni 1655 kwam Peter Ernst van Abcoude van Meerten, maarschalk van Eemland, geheel verontwaardigd bij de Gedeputeerde Staten van Utrecht zijn beklag doen over een geval van luchtverontreiniging in Baarn. Een heer Duyts (Deutz) uit Amsterdam had schepen vol gebrand walvisstek doen lossen aan de Baarnse dijk, waar dat stinkende spul maar bleef liggen totdat het de eigenaar schikte het te laten weghalen.

Door de „vehemente ende grouwelijcke” stank was de lucht in de omtrek geïnfecteerd en dit was volgens de maarschalk de oorzaak van een „contagieuse ende grasserende” ziekte, waarvan nu reeds meer dan vijftig mensen in Baarn het slachtoffer geworden waren. Op de schriftelijke aanmaning deze „afschouwelijke” materie te doen verwijderen, had Deutz slechts geantwoord dat hij met die brief „zijn lijff had gewischt”.

Wie was deze onhebbelijke Amsterdammer? We kunnen kiezen tussen twee broers Deutz, beiden in Baarn gegoed. De ene, Jean, was kort te voren door zijn huwelijk met Geertruid Bicker eigenaar geworden van de buitenplaats de Eult

bij Soestdijk en, door datzelfde huwelijk, zwager van Johan de Witt. De Eult lag echter niet aan de Eem. Mogelijk had Jean nog meer land onder Baarn, waar hij wel schepen kon lossen, maar we moeten ook aan zijn broer Jeronimus denken, die in Baarn een „vuylinghstuyff” had, zoals blijkt uit een enige jaren later gedaan verzoek aan de Staten van Utrecht. Ik zoek tevergeefs naar de betekenis van dit woord, maar vermoed dat het een stortplaats voor vuilnis betekent. Misschien lag daar dan dat walvisstek.

Gebrand walvisstek was een afvalprodukt van traankokerijen. Dr. S. Hart te Amsterdam deelde mij mede dat er in die tijd een in Diemen was. Het afval werd wel eens aangeboden als hondenvoer, maar veel waarde had het niet. Men moest het dus ergens zien kwijt te raken.

De maarschalk van Eemland, van hoe goede familie ook, was geen portuur voor zo invloedrijke en vermogende Amsterdammers. Het is dan ook te vrezzen dat de inwoners van Baarn nog geruime tijd in de stank hebben gezeten.

E. P. D. B.